

Neki prediktori doživljaja roditeljstva majki i očeva djece dojenačke dobi

UDK: 159.922
37.018.262(035)
Primljeno: 7. 10. 2010.
Izvorni znanstveni članak

Dr. sc. Ina Reić Ercegovac¹
Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu
e-mail: inareic@ffst.hr

SAŽETAK

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati zadovoljstvo roditeljstvom i subjektivnu roditeljsku kompetentnost majki i očeva jednog djeteta dojenačke dobi, te utvrditi doprinose li pozitivne osobine ličnosti, zadovoljstvo brakom i podrška okoline većem zadovoljstvu roditeljstvom, odnosno većoj samoprocjeni roditeljske kompetentnosti. Provedeno je istraživanje u kojem je sudjelovalo 188 roditelja, a korišteni su Upitnik općih podataka, Skala roditeljske kompetentnosti, Upitnik za ispitivanje osobina ličnosti iz Big five modela, Skala zadovoljstva brakom te Skala percipirane socijalne podrške. Rezultati su pokazali da između majki i očeva ne postoje razlike u zadovoljstvu roditeljstvom ni roditeljskoj kompetentnosti. Kao značajni prediktori zadovoljstva roditeljstvom izdvojile su se emocionalna stabilnost i zadovoljstvo brakom, dok su se oso-

¹ Ina Reić Ercegovac je psihologinja, viša asistentica na Odsjecima za pedagogiju i učiteljski studij gdje izvodi nastavu iz predmeta Razvojna psihologija, Pedagoška psihologija, Zlostavljanje i zanemarivanje djece. Članica je Odbora za unaprjeđenje kvalitete Filozofskog fakulteta u Splitu i koordinatorica programa za stjecanje pedagoško-psihološko-didaktičko-metodičkih kompetencija.

bine ugodnosti i intelekta pokazale prediktivnima za samoprocjenu roditeljske kompetentnosti.

Ključne riječi: zadovoljstvo roditeljstvom, subjektivna roditeljska kompetentnost, osobine ličnosti, zadovoljstvo brakom.

Uvod

Doživljaj roditeljstva

Predmet ovog istraživanja je doživljaj roditeljstva kao jedan od tri glavna aspekta roditeljstva u okviru integrativnog modela (Čudina-Obradović i Obradović, 2003.). Ovaj se model oslanja na ekološku perspektivu razvoja i obitelji, a uključuje brojne utjecaje na roditeljstvo, kao i posljedice roditeljstva na razvoj djeteta i roditelja. Središnji element modela je roditeljstvo kojeg autori dijele na tri elementa – doživljaj roditeljstva, roditeljski stil te roditeljske postupke i aktivnosti. Doživljaj roditeljstva odnosi se na subjektivnu roditeljsku procjenu vlastite uspješnosti u ispunjavanju društveno zadanih normi roditeljstva te zadovoljstvo koje pojedinci doživljavaju u roditeljskoj ulozi. Arendell (2000.) navodi da je za žene subjektivan osjećaj roditeljstva najvažniji izvor osobnog identiteta, čak snažniji od bračnog ili profesionalnog statusa. Sabatelli i Waldron (1995.) smatraju da subjektivni doživljaj roditeljstva uključuje tri dimenzije, i to zadovoljstvo roditeljstvom, stres i zahtjevnost roditeljske uloge te osjećaj roditeljske kompetencije. Pri tome se zadovoljstvo roditeljstvom odnosi na zadovoljstvo odnosom roditelj-dijete, zadovoljstvo samim sobom kao roditeljem, zadovoljstvo ponašanjem djeteta te zadovoljstvo potporom bračnog partnera u roditeljskoj ulozi. Osjećaj roditeljske kompetencije odnosi se na mogućnost iskorištavanja vlastitih i poticaja iz svog okruženja te postizanje dobrih rezultata u roditeljskoj ulozi. Kompetentan roditelj doživljava sebe kao osobu koja ima kontrolu nad svojim roditeljstvom i odnosom s djetetom te se dobro osjeća kao roditelj (Ljubetić, 2007.). Roditelji koji sebe percipiraju kompetentnima osjećaju se spremnima i odgovornima za roditeljsku ulogu i obavljanje roditeljskih dužnosti, ali i uživaju u roditeljstvu, pa su spremni osigurati poticajno okruženje za razvoj djeteta (Lacković-Grgin, 1994.). Neki autori umjesto subjektivne roditeljske kompetentnosti govore o roditeljskoj samoefikasnosti (Johnston i Mash, 1989) koja se odnosi na percipiranu samoefikasnost u roditeljskoj ulozi, odnosno na razinu do koje se pojedinac/roditelj osjeća kompetentnim za obavljanje roditeljske uloge (Sevigny i Loutzenhiser, 2010.). Iz navedenog je vidljivo da između subjektivne procjene roditelja o vlastitoj kompetentnosti i samoprocjene roditeljske samoefikasnosti nema značajnih

sadržajnih razlika, već je prvenstveno riječ o različitoj terminologiji koja proizlazi iz brojnih istraživačkih pristupa u području roditeljstva.

Subjektivna kompetentnost roditelja i zadovoljstvo roditeljstvom kao nezavisne varijable

Prema pristupu socijalnih kognicija jasno proizlazi da su ponašanja ljudi pod utjecajem percepcija i socijalnih kognicija (Holden, 2010.), pa je logično da roditeljeva uvjerenja i socijalne kognicije utječu na roditeljska ponašanja i aktivnosti. Holden (2010.) navodi i pojam *metaroditeljstvo*, kao posebnu kategoriju socijalnih kognicija roditelja, koja se odnosi na razmišljanje o roditeljstvu, predviđanje, ruminaciju, refleksiju i rješavanje problema. Percepcija roditelja o tome koliko je kompetentan i efikasan u svojoj roditeljskoj ulozi, te zadovoljstvo kojeg doživljava kao roditelj također su kategorije socijalnih kognicija relevantne za roditeljska ponašanja i postupke koji pak neposredno utječu na razvoj djeteta.

Doživljaj roditeljstva, odnosno procjena roditelja o vlastitoj kompetentnosti u roditeljskoj ulozi i zadovoljstva roditeljstvom može se razmatrati kao nezavisna varijabla budući da utječe na roditeljevo ponašanje i kvalitetu roditeljstva (Holden, 2010.). Važnost subjektivnog doživljaja roditeljstva za razvoj djeteta naglasio je Belsky (1984.) u svom modelu determinanti roditeljskog ponašanja (Belsky, 1984.). Iz tog modela proizlazi da subjektivni doživljaj roditeljstva utječe na učinkovitost roditeljskih postupaka i stvara emocionalnu klimu koja ima povoljan utjecaj na djetetov razvoj (Čudina-Obradović i Obradović, 2003.). Brojnim je istraživanjima dobro dokumentiran utjecaj pozitivnog doživljaja roditeljstva na razvojne ishode djeteta. Tako su istraživanja pokazala da je percipirana samoeфикаsnost majki značajan korelat njezine stvarne kompetentnosti i ponašanja, neovisno o djetetovom temperamentu (Teti i Gelfand, 1991.; Sanders i Woolley, 2005.) i bračnoj podršci (Teti i Gelfand, 1991.). Nadalje, Coleman i Karraker (1997.) su utvrdili da je visoka roditeljska samoeфикаsnost značajan prediktor pozitivnih roditeljskih vještina, kao i medijator efekata djetetovog temperamenta, majčine depresivnosti, socijalne podrške i siromaštva na kvalitetu roditeljstva. Johnston i Mash (1989.) su ukazali na značajnu negativnu povezanost roditeljske samoeфикаsnosti i samopouzdanja te ponašajnih problema djeteta. Pored toga, percipirana samoeфикаsnost roditelja ima neposredan utjecaj na prilagodbu djeteta, ali i posredan, budući da neposredno utječe na roditeljske vještine i postupke (Jones i Prinz, 2005.). Roditelji koji se procjenjuju manje efikasnim i kompetentnim u obnašanju roditeljske uloge, neefikasno se suočavaju s poteškoćama u ponašanju djeteta (Sevigny i Loutzenhiser, 2010.), a pored toga nisu u mogućnosti iskoristiti vlastita znanja o roditeljstvu, iskazuju visoku emocionalnu pobuđenost te lako odustaju (Grusec i sur., 1994.).

Zadovoljstvo roditeljstvom koje se prvenstveno odnosi na zadovoljstvo samim sobom kao roditeljem, odnosno zadovoljstvo koje pojedinac doživljava u ulozi roditelja, važan je korelat kvalitete roditeljstva, o čemu govore i rezultati istraživanja koja su se dominantno bavila zadovoljstvom majki (Belenky i sur., 1997.; Young i sur., 2006.), a značajno manje zadovoljstvom očeva kao prediktorom kvalitete interakcija na relaciji otac – dijete. Zadovoljstvo roditeljstvom majki izmjereno u dobi djeteta od četiri mjeseca pokazalo se prediktivnim za optimalne interakcije na relaciji majka – dijete u dobi od devet mjeseci, a te su pak interakcije bile prediktivne za uspostavljanje sigurne privrženosti u dobi od godinu dana (Isabella, 1994.). Na važnost psihološke dobrobiti majke za kvalitetne interakcije s doječecom ukazala su i druga istraživanja (Belsky i Isabella, 1986.; Belsky i Barends, 2002.; Heinicke, 2002.).

Zadovoljstvo roditeljstvom povezano je s niskokonfliktnim roditeljskim stilom i kod majki i očeva (Ohan i sur., 2000.), vjerojatno stoga što tolerantno i bezkonfliktno ozračje omogućava veće zadovoljstvo koje proizlazi iz roditeljske uloge. S druge strane, moguće je i da roditelji koji crpe zadovoljstvo iz svoje roditeljske uloge prilaze djetetu pozitivnije i rjeđe započinju konfliktne interakcije.

Zaključno se može reći da subjektivna kompetentnost roditelja i zadovoljstvo roditeljstvom imaju značajan utjecaj na roditeljske stilove i kvalitetu roditeljstva, budući da neposredno utječu na roditeljska ponašanja, a pored toga, predstavljaju najlakši i najučinkovitiji put za mijenjanje neadekvatnih roditeljskih ponašanja (Holden, 2010.).

Subjektivna kompetentnost roditelja i zadovoljstvo roditeljstvom kao zavisne varijable – što sve utječe na doživljaj roditeljstva?

Prema integrativnom modelu roditeljstva (Čudina-Obradović i Obradović, 2003.), brojni su utjecaji na doživljaj roditeljstva koji se mogu grupirati u nekoliko kategorija. To su značajke roditelja (spol, dob, osobine ličnosti i dr.), značajke djeteta (spol, dob, temperament, sposobnosti i dr.), te obiteljski i širi društveni kontekst. Pored toga, osim što roditeljstvo (time i doživljaj roditeljstva) utječe na razvoj djeteta (emocionalna sigurnost, samostalnost, socijalna kompetentnost, kognitivna zrelost, školska uspješnost i sl.), i razvoj roditelja (promjena ciljeva i vrijednosti, promjena slike o sebi, prilagodba na višestrukost uloga i sl.), i njihov razvoj povratno utječe na doživljaj i kvalitetu roditeljstva. Od najvećeg su interesa za ovaj rad spol i osobine ličnosti roditelja, te zadovoljstvo brakom i percipirana socijalna podrška kao odrednice doživljaja roditeljstva.

Spol roditelja kao odrednica doživljaja roditeljstva

Rezultati ranijih istraživanja nisu dali jednoznačan odgovor na pitanje je li spol roditelja značajna determinanta doživljaja roditeljstva. Naime, neka su istraživanja pokazala da se majke u odnosu na očeve procjenjuju kompetentnijima u roditeljskoj ulozi (Gibaud-Wallston i Wandersman, 1978.; Hudson i sur., 2001.; Elek i sur., 2003.; Salonen i sur., 2009.), dok u nekim istraživanjima nije utvrđena povezanost između roditeljevog spola i zadovoljstva roditeljstvom, kao ni između spola i subjektivne roditeljske kompetentnosti (Rogers i Matthews, 2004.). Johnston i Mash (1989.) su na uzorku majki i očeva djece predškolske i rane osnovnoškolske dobi utvrdili da očevi postižu više rezultate na skali zadovoljstva, dok nije utvrđena razlika između očeva i majki na subskali kompetentnosti.

Osobine ličnosti roditelja kao odrednice doživljaja roditeljstva

Unatoč pretpostavljenoj važnosti strukture ličnosti roditelja za doživljaj i kvalitetu roditeljstva, istraživanja nisu poklonila veću pažnju tim varijablama. Većina istraživanja u kojima jest zahvaćena struktura ličnosti roditelja kao važna determinanta roditeljstva usmjerena su na ispitivanje povezanosti između nekih specifičnosti u strukturi ličnosti roditelja, poput poteškoća u psihičkom funkcioniranju ili depresivnosti, s jedne strane, i, narušene kvalitete roditeljstva, s druge strane.

Novija istraživanja sugeriraju da postoji povezanost između niza značajki ličnosti roditelja i kvalitete roditeljstva, bilo da se radi o značajkama poput lokusa kontrole (Van Bakel i Riksen – Walraven, 2002.), samopoštovanja (Taylor i sur., 1997.; Tronick i sur., 1986.; Van Bakel i Riksen – Walraven, 2002.), inteligencije (Whiteside-Mansell i sur., 1996.) ili osobina ličnosti iz petfaktorskog modela (Prinzle i sur., 2009.). U kontekstu kognitivnih sposobnosti roditelja i kvalitete roditeljstva proučavao se odnos stupnja obrazovanja roditelja s njihovim kapacitetima za ostvarivanje kvalitetnog roditeljstva te se pokazalo da postoji pozitivna povezanost između stupnja obrazovanja majke i kvalitete njezinih interakcija s djetetom (Alwin, 1984.; Zevalkink i Riksen – Walraven, 2001.).

S obzirom na osobine ličnosti iz petfaktorskog modela, rezultati istraživanja pokazuju da su sve osobine povezane s dimenzijama roditeljske topline i kontrole, dok su za dimenziju autonomije utvrđene značajne veze s neuroticizmom i ugodnošću (Prinzle i sur., 2009.). Roditelji visoko na dimenziji ugodnosti pozitivnije interpretiraju djetetovo ponašanje, uspješniji su u prepoznavanju djetetovih potreba te više poštuju djetetovu autonomiju (Prinzle i sur., 2009.). To ne iznenađuje budući da je za kvalitetno roditeljstvo važan veliki kapacitet za ostvarivanje toplih i bliskih interpersonalnih odnosa te posjedovanje odgovarajućih interpersonalnih vještina (Klohnen, 1996.), a ugodnost kao dimenzija ličnosti odnosi se upravo na navedene osobine.

Ugodni i empatični roditelji skloniji su stvaranju pozitivnih odnosa sa svojim djetetom, te su osjetljiviji za njegove potrebe (Kochanska i sur., 1997.; Smith i sur., 2007.). Neki autori navode da su i otvorenost za nova iskustva i savjesnost povezane s njegovajućim i kvalitetnim roditeljstvom (Belsky i Barends, 2002.; Kochanska i sur., 2004.; Losoya i sur., 1997.). S obzirom na ekstraverziju, Belsky i sur. (1995) su utvrdili da majke i očevi koji postižu više rezultate na toj dimenziji izražavaju više pozitivnih emocija prema svojoj djeci koja su u njihovom istraživanju u prosjeku bila stara godinu i pol dana. Budući da su ekstravertirani roditelji skloni uključivanju u razne interpersonalne interakcije, vjerojatno su stimulativniji za dijete i potiču njegovu aktivnost od najranijih dana što se može pozitivno odraziti na interakciju s djetetom i kvalitetu roditeljstva.

Jedna od dobro istraženih varijabli vezana uz ličnost roditelja i kvalitetu roditeljstva je depresivnost, a s njom u vezi i neuroticizam kao osobina ličnosti. Depresivne majke pružaju manje skrbi i brige djetetu što potvrđuju razna istraživanja. Majke s povišenom razinom depresije u interakciji sa svojom četveromjesečnom bebom, manje joj se verbalno obraćaju, manje se smješe, te rijetko ostvaruju fizički kontakt (Zaslow i sur., 1986.). Nadalje, pokazalo se da majke povišene razine depresivnosti i anksioznosti manje često grle i hvale svoju djecu i u predškolskoj dobi (Belsky i Barends, 2002.). Može se reći da, bez obzira o kojoj djetetovoj dobi se radilo, od novorođenčeta do adolescenta, povišene razine depresivnosti i anksioznosti nepovoljno utječu na njegujuće i pozitivno roditeljstvo. Osim što je depresivnost roditelja rizičan činitelj za uspješno roditeljstvo (Berg-Nielsen i sur., 2002.), rizičnom se pokazala i za zlostavljanje i zanemarivanje djece (Pećnik, 2003.). Podaci prikupljeni istraživanjima na nekliničkom uzorku pokazuju da je psihološka dobrobit roditelja povezana s podržavajućim i zdravim roditeljstvom, usmjerenim na rast i razvoj (Belsky i Barends, 2002.).

Neuroticizam kao osobina ličnosti uključuje sklonost ka negativnom raspoloženju i tako otežava roditeljima održavanje pozitivnih emocija u interakciji s djetetom te ograničava roditeljeve mogućnosti primjerenog zadovoljavanja djetetovih potreba. Pored toga, negativni efekt neuroticizma na kvalitetu roditeljstva može biti različit. S jedne strane, moguće je da visoko neurotični roditelji pretjerano kontroliraju (ponašajno i psihološki) dijete, ili, budući da su pretjerano usmjereni na svoje strahove, nesigurnosti i negativna raspoloženja, moguće je da se distanciraju od djeteta ne osiguravajući mu pritom potrebnu strukturu i vođenje (prema Prinzie i sur., 2009.).

Bračni odnos i socijalna podrška kao odrednice doživljaja roditeljstva

Razmatrajući značajke obiteljskog funkcioniranja kao odrednice doživljaja roditeljstva majki i očeva, rezultati istraživanja ukazuju na povezanost bračnog funkcioniranja i roditeljske kompetentnosti kod očeva, bilo da se radi o bračnoj koheziji (Wandersman i sur., 1980.) ili bračnom zadovoljstvu (Sevigny i Loutzenhiser, 2010.). Kod majki je pak utvrđena povezanost općeg samopoštovanja, opće samoefikasnosti i bračnog funkcioniranja s procjenom roditeljske kompetentnosti (Sevigny i Loutzenhiser, 2010.), koja se pokazala i medijatorom efekata temperamenta djeteta i socijalne podrške na postpartalnu depresiju (Cutrona i Troutman, 1986.). S druge strane, dio istraživanja nije pokazao značajne veze između bračnog funkcioniranja i roditeljske kompetentnosti, odnosno zadovoljstva roditeljstvom. Naime, u longitudinalnom osmogodišnjem praćenju bračnih parova, Kurdek (1998.) nije potvrdio pretpostavku o bračnom zadovoljstvu kao prediktoru roditeljskog zadovoljstva, dok Donenberg i Baker (1993.) nisu pronašli povezanost između bračnog zadovoljstva i roditeljske kompetentnosti. Ohan i sur. (2000.) navode da je bračno zadovoljstvo, kao i međuroditeljski dogovor o roditeljskom odgojnom stilu povezan sa zadovoljstvom roditeljstvom. Roditelji koji doživljavaju više zadovoljstva u svom partnerskom odnosu i koji su suglasni oko roditeljskog stila ujedno su i međusobno podržavajući s obzirom na roditeljsko ulaganje i trud svakog od njih, što vjerojatno pruža osnovu za izražavanje veće razine zadovoljstva roditeljstvom. Pored bračne potpore koja se u brojnim istraživanjima pokazala značajnim korelatom kvalitetnog roditeljstva (Simons i sur., 1993.; Simons i Johnson, 1996.), logično je pretpostaviti da i šira socijalna okolina, odnosno percipiranje socijalne podrške visokom, može poboljšati psihološku dobrobit roditelja te im olakšati obnašanje roditeljske uloge.

Cilj i problemi istraživanja

Novija istraživanja jasno sugeriraju da je prva godina djetetova života vrijeme kada se uspostavljaju temelji kvalitetnog roditeljstva koje je osnova za razvoj zdravog i zrelog pojedinca. Jasno je da na kvalitetu ranih interakcija u kontekstu ekološkog (sustavnog) poimanja obitelji utječu brojni čimbenici – značajke roditelja, značajke djeteta, ali i širi obiteljski kontekst koji uključuje i funkcioniranje ostalih podsustava obitelji, primjerice partnerskih. Zadovoljstvo roditeljstvom i subjektivna roditeljska kompetentnost od dojenčke dobi nadalje, prediktori su niskokonfliktnog roditeljskog stila, te kvalitetnog roditeljstva usmjerenog na rast i razvoj. Budući da je važnost pozitivnog doživljaja roditeljstva, odnosno subjektivna kompetentnost roditelja i zadovoljstvo roditeljstvom od neupitne važnosti za kvalitetno roditeljstvo i

pozitivne razvojne ishode djeteta, činilo se važnim istražiti neke odrednice doživljaja roditeljstva. Stoga je cilj ovog istraživanja bio ispitati doživljaj roditeljstva majki i očeva jednog djeteta dojenačke dobi te utvrditi prediktivnu vrijednost osobina ličnosti, zadovoljstva brakom i percipirane socijalne podrške doživljaju roditeljstva. Pri tome je doživljaj roditeljstva operacionaliziran kao subjektivna procjena roditeljske kompetentnosti i zadovoljstvo roditeljstvom. Kako bi se ostvario navedeni cilj istraživanjem se pokušalo odgovoriti na dva problema:

1. Utvrditi postoje li razlike u zadovoljstvu roditeljstvom i subjektivnoj procjeni roditeljske kompetentnosti između majki i očeva.
2. Utvrditi doprinos osobina ličnosti, zadovoljstva brakom i socijalne podrške zadovoljstvu roditeljstvom i subjektivnoj roditeljskoj kompetentnosti.

Metoda istraživanja

Sudionici i postupak

U istraživanju je ukupno sudjelovalo 188 roditelja, od čega 148 majki i 40 očeva jednog djeteta dojenačke dobi do godinu dana starosti (raspon od 9 do 12 mjeseci). Kontakt sa sudionicima uspostavljen je u suradnji s Klubom trudnica i roditelja Split te pedijatrijskim ordinacijama na području grada Splita. Nakon što im je objašnjena svrha istraživanja te zajamčena anonimnost, sudionici su jednokratno popunili upitnike. Struktura uzorka prikazana je u Tablici 1.

Tablica 1. Struktura uzorka istraživanja

	muškarci (N=40)		žene (N=148)	
	M	sd	M	sd
dob	29.48 (21-40)	3.79	28.91 (19-40)	4.80
ekonomski status (od 1 do 5)	3.30 (2-5)	0.78	3.55 (2-5)	0.67
trajanje braka (godine)	2.08 (1-7)	1.57	3.5 (1-12)	2.90
radni status	100 % zaposleni (N=40)		76% zaposlene (N=112)	

Instrumenti

Upitnik općih podataka sastojao se od nekoliko pitanja kojima su prikupljeni podaci o osnovnim sociodemografskim značajkama sudionika (spol, dob, radni status, trajanje bračne zajednice). Pored osnovnih podataka, sudionici su na skali od 1 do 5 procijenili svoj ekonomski status pri čemu je 1 značio vrlo loš, a 5 izvrstan ekonomski status.

Skala osjećaja roditeljske kompetentnosti (Parenting Sense of Competence Scale; Gibaud-Wallston i Wandersman, 1978.). Skala je u izvorniku pokazala dvofaktorsku strukturu s pouzdanošću od .82 i .70, dok su se test-retest koeficijenti pouzdanosti kretali od .46 do .82 tijekom šestotjednog perioda. Autori su utvrdili značajne korelacije rezultata na oba faktora s roditeljskom procjenom teškoća u odnosu s djetetom, socijalnom podrškom te psihološkom dobrobiti. Johnston i Mash (1989) su promijenili originalan termin dojenče u dijete te su primijenili skalu i na roditelje s djecom osnovnoškolskog uzrasta. Ponovno je potvrđena dvofaktorska struktura, slično izvorniku, a autori su za dvije subskele koristili naziv zadovoljstvo roditeljstvom i samoeфикаsnost. I nešto novija istraživanja su potvrdila dvofaktorsku strukturu skale kao i zadovoljavajuće koeficijente pouzdanosti u rasponu od .77 do .80 (Ohan i sur., 2000.).

Skala sadrži 17 čestica, a sudionici odgovaraju zaokruživanjem odgovarajućega broja na skali Likertova tipa sa šest stupnjeva. Ukupan rezultat oblikuje se kao linearna kombinacija procjena na dvije subskele. Viši rezultat označuje i veću roditeljsku kompetentnost, odnosno veće zadovoljstvo roditeljstvom. Skala je prevedena na hrvatski jezik (Reić Ercegovac, 2010.), a provjera faktorske strukture u ovom istraživanju potvrdila je dvofaktorsko rješenje kojim je ukupno objašnjeno 45% varijance. U Tablici 2 prikazana su faktorska zasićenja skale.

S obzirom na sadržaj čestica i faktorsku strukturu formirane su dvije subskele – subskala zadovoljstva i subskala kompetentnosti. Za subskalu kompetentnosti utvrđena je visoka pouzdanost (Cronbach alpha=.86), prosječna korelacija među česticama iznosila je $r=.46$, a prosječni rezultat $M=34.89$ uz $sd=7.9$. Subskala zadovoljstva također je imala zadovoljavajuću pouzdanost (Cronbach alpha=.79), uz prosječnu korelaciju među česticama $r=.30$, prosječni rezultat $M=41.09$ te standardnu devijaciju $sd=6.93$.

Skala zadovoljstva brakom (The Marital Satisfaction Scale, Roach i sur., 1981.) u izvorniku se sastoji od 48 čestica, od kojih polovina odražava pozitivan stav prema vlastitom braku, a polovina negativan. Sudionici odgovaraju zaokruživanjem odgovarajućega broja na skali Likertova tipa s pet stupnjeva, a ukupan rezultat se, nakon obrnutog bodovanja negativnih čestica, oblikuje kao linearna kombinacija svih procjena. Provedenom faktorskom analizom, potvrđena je jednofaktorska struktura, a tri su čestice izostavljene iz daljnje analize, budući da nisu imale zadovoljavajuća zasićenja. Izdvojenim faktorom objašnjeno je 41% varijance, a pouzdanost skale iznosila je Cronbach alpha= .96 uz prosječnu korelaciju među česticama $r=.38$. Ostvareni raspon rezultata bio je od 93 do 223, uz prosječni rezultat $M=181.01$ ($sd=27.66$).

Upitnik za ispitivanje osobina ličnosti – IPIP (Goldberg, 2001) sastoji se od 50 čestica kojim se mjere osobine ličnosti iz Big Five modela (ekstraverzija, neurotici-

Tablica 2. Faktorska zasićenja za Skalu roditeljske kompetentnosti (N=188)

Čestica	F1	F2
1. Ako roditelj zna kako njegovo ponašanje utječe na dijete, kao što je kod mene slučaj, lako je riješiti sve poteškoće s djecom	.82	
6. Budući roditelji bi od mene mogli naučiti sve što treba da budu dobri roditelji	.57	
7. Roditeljstvo je jednostavno i svi problemi se daju riješiti	.50	
10. Ispunio/la sam svoja očekivanja u pogledu brige za svoje dijete	.73	
11. Ja najbolje znam što muči moje dijete	.82	
13. S obzirom na to koliko sam dugo roditelj, vrlo dobro sam upoznat/a s tom ulogom	.62	
15. Iskreno vjerujem da imam sve vještine potrebne da budem dobar roditelj	.85	
17. Roditeljstvo je samo po sebi dovoljan dobitak	.71	
2. Iako je biti roditelj predivno iskustvo, osjećam se frustriran/a sad kad je moje dijete u ovoj dobi		.66
3. Liježem i budim se s istim osjećajem kako nisam mnogo postigao/la		.52
4. Ne znam zašto, ali ponekad se osjećam izmanipulirano, a trebao/la bih imati kontrolu nad situacijom		.65
5. Moji roditelji su, za razliku od mene, bili bolje pripremljeni na to da budu dobri roditelji		.59
8. Teško je biti roditelj jer nisam uvijek siguran/na postupam li dobro ili ne		.39
9. Ponekad mi se čini da ništa ne mogu napraviti		.57
12. Moji su afiniteti i interesi u drugim područjima, ne u roditeljstvu		.63
14. Kada bi roditeljstvo bilo barem malo zanimljivije, bio/la bih više motiviran/a da budem dobar roditelj		.65
16. Uloga roditelja čini me napetim/om i nervoznim/om		.70
Postotak objašnjene varijance	25%	20%

Napomena: termini roditelj/roditeljstvo u upitniku kojeg su popunjavali sudionici bili su majka/majčinstvo, odnosno otac/očinstvo.

zam, ugodnost, savjesnost te otvorenost za nova iskustva). Sudionici odgovaraju zaokruživanjem odgovarajućega broja na skali Likertova tipa s pet stupnjeva, a ukupan rezultat oblikuje se kao linearna kombinacija procjena po pojedinim subskalama, odnosno osobinama ličnosti. U ranijim su istraživanjima na hrvatskoj populaciji sve subskale pokazale jednofaktorsku strukturu, a koeficijenti pouzdanosti su se kretali od .72 do .82. U ovom je istraživanju upitnik pokazao zadovoljavajuće koeficijente

pouzdanosti, za subskalu ekstraverzije Cronbach $\alpha=.86$, za subskalu emocionalne stabilnosti Cronbach $\alpha=.83$, za subskalu savjesnosti Cronbach $\alpha=.82$, za subskalu ugodnosti Cronbach $\alpha=.79$, te za subskalu intelekta Cronbach $\alpha=.73$.

Upitnik percipirane socijalne podrške (Jakovljević, 2004.)- sastoji se od osam čestica i u inicijalnom je istraživanju pokazao jednofaktorsku strukturu te visoku pouzdanost. Sudionice su odgovarale zaokruživanjem odgovarajućega broja na skali Likertova tipa s četiri stupnja. Budući da je u ovom istraživanju potvrđena unidimensionalnost skale, pri čemu jedan faktor objašnjava 59% varijance, ukupan rezultat oblikovan je kao linearna kombinacija procjena na svim česticama. Utvrđena je i visoka pouzdanost skale (Cronbach $\alpha = .90$). Raspon rezultata je bio od 13-32 s prosječnim rezultatom $M=25.66$ ($sd=4.46$).

Rezultati i rasprava

Kako bi se utvrdile razlike između majki i očeva u doživljaju roditeljstva, izračunati su t-testovi za varijable zadovoljstvo roditeljstvom i subjektivna roditeljska kompetentnost čiji su rezultati prikazani u Tablici 3.

Tablica 3. Prosječne vrijednosti, standardne devijacije i rezultati t-testova za varijable zadovoljstvo roditeljstvom i subjektivna roditeljska kompetentnost

	Majke (N=148)		Očevi (N=40)		t	df	p
	M	sd	M	sd			
Roditeljska kompetentnost	35.80	7.42	34.77	7.99	-0.73	1,186	>.05
Zadovoljstvo roditeljstvom	40.96	7.13	41.57	6.75	-0.51	1,186	>.05

Iz Tablice 3 je vidljivo da se majke i očevi ne razlikuju u doživljaju roditeljstva budući da nisu utvrđene značajne razlike ni u zadovoljstvu, ni u samoprocjeni kompetentnosti, što je u skladu s rezultatima nekih ranijih istraživanja (Johnston i Mash, 1989.; Rogers i Matthews, 2004.).

Kako su danas očevi sve više uključeni u odgoj djece od najranijih dana, moguće je da se ne procjenjuju manje kompetentnima od majki. U doba navedenog istraživanja na oca se gledalo kao na biološku nužnost, te je njegova uloga u razvoju djece, a posebno najranijoj skrbi i odgoju, bila manja. Očito je da je u novije vrijeme prisutna veća uključenost očeva u brigu i skrb za djecu i općenito obiteljski život, o čemu govore i podaci o sve češćem uključivanju očeva u savjetovanja i edukacije namijenjene budućim majkama i očevima, a obično se događaju tijekom trudnoće. Danas je

i stjecanje znanja i vještina o roditeljstvu mnogo dostupnije pa su i očevi sve skloniji uključivati se u takve programe što ih vjerojatno čini kompetentnijima nego prije.

Kako bi se utvrdili neki korelati doživljaja roditeljstva, izračunate su korelacije svih ispitivanjem zahvaćenih varijabli i subjektivne roditeljske kompetentnosti, odnosno zadovoljstva roditeljstvom (Tablica 4). Sociodemografske varijable spol, dob, ekonomski status, radni status kao i trajanje braka nisu se pokazale značajnim korelatima ni zadovoljstva roditeljstvom, ni roditeljske kompetentnosti, izuzev jedne značajne, ali dosta niske negativne relacije između trajanja braka i roditeljske kompetentnosti. Nadalje, pokazalo se kako je zadovoljstvo roditeljstvom pozitivno povezano sa svim osobinama ličnosti iz Big five modela, kao i sa zadovoljstvom brakom i percipiranom socijalnom podrškom. S druge strane, čini se da subjektivna roditeljska kompetentnost nije povezana s bračnim zadovoljstvom, a od osobina ličnosti dobivene su značajne korelacije s osobinama savjesnosti i ugodnosti te s razinom percipirane podrške.

Tablica 4. Pearsonovi koeficijenti korelacija sociodemografskih varijabli, osobina ličnosti, zadovoljstva brakom te percipirane socijalne podrške s doživljajem roditeljstva (N=188)

	Roditeljska kompetentnost	Zadovoljstvo roditeljstvom
Spol	-.06	-.04
Dob	-.12	-.04
Trajanje braka	-.15*	-.04
Ekonomski status	-.02	-.02
Socijalna podrška	.16*	.20**
Zadovoljstvo brakom	.07	.40**
Ekstraverzija	.13	.18*
Emocionalna stabilnost	.13	.32**
Savjesnost	.21**	.21**
Ugodnost	.28**	.24**
Intelekt	.07	.19*

* $p < .05$; ** $p < .01$

Percipirana socijalna podrška je značajan korelat doživljaja roditeljstva budući da roditelji koji procjenjuju percipiranu socijalnu podršku većom, zadovoljniji su roditeljstvom, a i procjenjuju se kompetentnijima za roditeljsku ulogu. Važnost socijalne podrške tijekom tranzicije u roditeljstvo i u prvoj godini djetetova života utvrđena je

i u ranijim istraživanjima (Priel i Besser, 1999.; 2000.). Socijalna podrška vjerojatno umanjuje stres kod roditelja što može pridonijeti većem zadovoljstvu roditeljstvom te većoj subjektivnoj kompetentnosti. Podrška partnera i drugih osoba iz okoline omogućava roditeljima da osjete više zadovoljstva u interakciji s djetetom te ih čini spremnijima i kompetentnijima za zadovoljavanje djetetovih potreba. Pored toga, roditeljima koji percipiraju socijalnu podršku većom vjerojatno je ona i dostupnija te su u mogućnosti zatražiti pomoć ili savjet vezano za skrb o djetetu što ih čini sigurnijima i kompetentnijima u roditeljskoj ulozi.

Značajna povezanost osobine ugodnosti i doživljaja roditeljstva u skladu je s postojećim istraživanjima o odnosu ove osobine ličnosti i kvalitete interakcija na relaciji roditelj – dijete. Kochanska i sur. (1997.) su utvrdili da su ugodni i empatični roditelji skloniji stvaranju pozitivnih odnosa sa svojim djetetom, te da su osjetljiviji za njegove potrebe. Roditelji visoko na dimenziji ugodnosti su skloniji suradnji i povjerljivi u odnosu s djetetom te teže održavanju pozitivnih odnosa. Vjerojatno koriste manje nametljiva ponašanja u odnosu prema djetetu želeći ostvariti skladan odnos, a zbog svoje osjetljivosti na potrebe drugih vjerojatno su uspješniji u prepoznavanju potreba vlastitog djeteta što je dobra osnova za kvalitetno i njegujuće roditeljstvo i u dojenačkoj dobi. Ovome u prilog idu i rezultati nekih istraživanja u kojima je utvrđena značajna povezanost između dimenzije ugodnosti i roditeljske topline (Kochanska i sur., 1997.; Smith i sur., 2007.). Pored toga istraživanja pokazuju da je ugodnost značajan prediktor primarnih dimenzija raspoloženja koje su karakteristične za interpersonalni kontekst kao što su prihvaćanje, odbacivanje i ljutnja (Kardum i sur., 2006). Ugodnost je negativno povezana s osobinama poput ljutnje i hostilnosti pa vjerojatno roditelji visoko na dimenziji ugodnosti rjeđe pribjegavaju korištenju negativnih oblika komunikacije s djetetom.

Ekstraverzija je pak povezana sa drugačijim tipom socijalnih ponašanja u odnosu na dimenziju ugodnosti. Naime, ekstraverti su skloniji traženju i poticanju socijalnih interakcija pri čemu je veća vjerojatnost da oni utječu na druge u tim interakcijama nego obrnuto, dok je ugodnost također usmjerena na socijalne interakcije, ali na način da pojedinci visoko na dimenziji ugodnosti teže stvaranju i održavanju skladnih i pozitivnih interakcija s naglaskom na srdačnosti, prosocijalnim elementima, suradnji i sl. U tom kontekstu za očekivati je da su ekstraverzija i ugodnost različito povezane s varijablama doživljaja roditeljstva. U literaturi je moguće naići na različite rezultate o odnosu ekstraverzije i roditeljstva (Belsky i sur., 1995.; Kochanska i sur., 1997., 2004.; Belsky i Barends, 2002.), a rezultati ovog istraživanja su ukazali na značajnu povezanost ove dimenzije i zadovoljstva roditeljstvom. Razlog tome je vjerojatno u činjenici da su ekstravertirani roditelji optimističniji, razgovorljiviji, uspješniji u komunikaciji s djetetom, a budući da općenito ekstraverti uživaju u interakcijama

s ljudima, očito je da uživaju i u interakcijama s djetetom. Relacija ekstraverzije sa subjektivnom kompetentnošću roditelja nije utvrđena.

Nadalje, utvrđena je značajna povezanost između obje komponente doživljaja roditeljstva i savjesnosti što je u skladu s malobrojnim istraživanjima odnosa ove dimenzije i roditeljstva u kojima je utvrđena značajna pozitivna povezanost između savjesnosti kod majki i osjetljivosti za potrebe djeteta, te majčinom podrškom (Clark i sur., 2000.), što je u neposrednoj vezi s pozitivnim doživljajem roditeljstva.

Rezultati nadalje ukazuju na značajnu povezanost emocionalne stabilnosti i zadovoljstva roditeljstvom, dok nije utvrđena povezanost sa subjektivnom kompetentnošću. Roditelji visoko na ovoj dimenziji su podložniji stresu, anksioznosti i napetosti. Neuroticizam negativno utječe na osjetljivost roditelja za djetetove potrebe i općenito je negativno povezan s njegujućim i kvalitetnim roditeljstvom. Takvi su roditelji vjerojatno više usmjereni na sebe i svoja negativna raspoloženja što im onemogućava usmjeriti se na djetetove potrebe. Iako je emocionalna nestabilnost u području roditeljstva često bila proučavana u kontekstu odnosa depresivnih majki i kvalitete roditeljstva, i istraživanja na nekliničkim uzorcima pokazala su da je emocionalna nestabilnost povezana sa smanjenom toplinom i osjetljivošću roditelja (Smith i sur., 2007.).

Osobina intelekt ili otvorenost za nova iskustva, koja podrazumijeva originalnost, maštovitost, otvorenost novim idejama i sl., rijetko je dovođena u vezu s mjerama roditeljstva. Losoya i sur. (1997.) su na djeci školske dobi utvrdili da su majke visoko na dimenziji intelekta osjetljivije na potrebe djeteta te su doveli u vezu pozitivno roditeljstvo i ovu osobinu ličnosti. U ovom je istraživanju utvrđena povezanost između intelekta i zadovoljstva, ali ne i roditeljske kompetentnosti. Moguće je da su roditelji visoko na dimenziji intelekta zadovoljniji roditeljstvom budući da ono predstavlja promjenu, novo iskustvo i veliki izazov njima kao pojedincima.

S obzirom na odnos doživljaja roditeljstva i bračnog zadovoljstva, utvrđena je značajna pozitivna povezanost između zadovoljstva brakom i zadovoljstva roditeljstvom. U nizu ranijih istraživanja pokušalo se istražiti kakav je odnos zadovoljstva roditeljstvom i roditeljske kompetentnosti s pokazateljima bračne kvalitete i bračnih procesa. Neki su autori utvrdili da je roditeljska kompetentnost povezana s kvalitetom bračnih odnosa, odnosno s bračnom kohezijom, ali samo kod očeva (Wandersman i sur., 1980.). Ohan i sur. (2000.) su u tom kontekstu ispitali dva aspekta bračnih odnosa – zadovoljstvo brakom i roditeljsku usklađenost po pitanju roditeljskog stila. Autori su utvrdili da su oba aspekta bračnih odnosa povezana sa zadovoljstvom roditeljstvom te navode da roditelji koji doživljavaju više zadovoljstva u bračnom odnosu te su suglasni oko odgoja djeteta, ujedno se međusobno više podupiru s obzirom na roditeljsko ulaganje i trud. To onda vjerojatno pruža osnovu za izražavanje veće ra-

zine zadovoljstva roditeljstvom. U tom istraživanju nije utvrđena veza između mjerenih aspekata bračnih odnosa i roditeljske kompetentnosti, pa autori zaključuju da je samo afektivna komponenta doživljaja roditeljstva povezana s bračnim procesima unutar obitelji. U nekim pak istraživanjima nije utvrđena povezanost između zadovoljstva roditeljstvom i bračnih odnosa pa je tako Kurdek (1998.) u osmogodišnjem longitudinalnom praćenju utvrdio da bračno zadovoljstvo nije prediktor roditeljskog zadovoljstva. Povezanost bračnog zadovoljstva i zadovoljstva roditeljstvom može se objasniti i time da roditelji koji doživljavaju veće zadovoljstvo u svom partnerskom odnosu, mogu bolje funkcionirati u roditeljskoj ulozi budući da skladan partnerski odnos podrazumijeva i bolje slaganje oko roditeljskih pitanja, odgojnih utjecaja i odnosa na relaciji roditelj-dijete (Ohan, 2000.).

Kako bi se utvrdio zasebni doprinos nezavisnih varijabli doživljaju roditeljstva, izračunate su hijerarhijske regresijske analize s varijablama doživljaja roditeljstva kao kriterijima. U Tablici 5. prikazani su rezultati regresijske analize sa subjektivnom roditeljskom kompetentnošću kao kriterijem. U prvom koraku analize gdje je subjektivna roditeljska kompetentnost kriterij, uvedene su osobine ličnosti koje zajedno objašnjavaju 11% varijance kriterija. Od svih osobina ličnosti značajan samostalni koeficijent imale su varijable ugodnosti i intelekta koje su, uvođenjem drugih varijabli, zadržale značajne regresijske koeficijente. Socijalna podrška ni zadovoljstvo brakom nisu se pokazali značajnim prediktorima subjektivne roditeljske kompetentnosti. Nakon provedene analize, može se zaključiti da ugodnost roditelja i niža razina intelekta značajno doprinose subjektivnoj roditeljskoj kompetentnosti. Ugodnost se kao osobina ličnosti u istraživanjima već pokazala važnom za doživljaj roditeljstva (Van Bakel i Riksen Walraven, 2002.), što ne čudi, jer je za pozitivan doživljaj roditeljstva i kompetentno roditeljstvo važan veliki kapacitet za ostvarivanje toplih i bliskih interpersonalnih odnosa, a što je karakteristika pojedinaca s izraženom osobinom ugodnosti. Nadalje, rezultati su pokazali da niži rezultati na dimenziji intelekt predviđaju višu razinu subjektivne roditeljske kompetentnosti. Očito je da takvi roditelji slabije procjenjuju svoje stvarne roditeljske kompetencije što se može protumačiti na nekoliko načina. Budući da je riječ o roditeljima djeteta dojenačke dobi kojima je to prvo dijete, moguće je da uslijed manje sklonosti ka novim iskustvima, te manjoj fleksibilnosti u razmišljanju koje ne uključuje kontinuirano preispitivanje vlastitog doživljavanja i ponašanja, ti roditelji preuzimaju poznate, tradicionalne roditeljske uloge, uvjereni u njihovu ispravnost. S druge strane, roditelji koji su otvoreniji novim iskustvima te skloniji propitivanju i promišljanju o svojim postupcima, upravo zbog takve osobnosti manje su uvjereni u ispravnost vlastitih roditeljskih postupanja te se osjećaju manje kompetentnima za obnašanje roditeljske uloge. Stoga, dobiveni rezultati impliciraju važnost osvještavanja stvarnih roditelj-

skih kapaciteta s ciljem što realnije procjene vlastitih roditeljskih kompetencija i otvaranja prostora za mijenjanje neefikasnih ponašanja u okviru roditeljske uloge.

Tablica 5. Rezultati hijerarhijske regresijske analize za predikciju subjektivne roditeljske kompetentnosti (N=188)

PREDIKTORI	R	R ²	ΔR ²	F (df)	β	(β)
1. Osobine ličnosti	.34	.11		4.72**(5,182)		
ekstraverzija					.14	
emocionalna stabilnost					.04	
savjesnost					.14	
ugodnost					.27**	(.27**)
intelekt					-.20*	(-.20*)
2. Socijalna podrška	.34	.11	.00	3.91**(6,181)	.02	
3. Zadovoljstvo brakom	.34	.11	.00	3.34**(7,180)	-.02	

*p<.05; **p<.01; R – koeficijent multiple korelacije; R² – ukupni doprinos prediktora objašnjenjanoj varijanci; ΔR² – doprinos pojedine skupine prediktora objašnjenjanoj varijanci; β – β koeficijent u koraku u kojem je varijabla uvedena; (β) – β koeficijent u zadnjem koraku

Tablica 6. Rezultati hijerarhijske regresijske analize za predikciju zadovoljstva roditeljstvom (N=188)

PREDIKTORI	R	R ²	ΔR ²	F (df)	β	(β)
1. Osobine ličnosti	.38	.15		6.23**(5,182)		
ekstraverzija					.02	
emocionalna stabilnost					.27**	(.22**)
savjesnost					.10	
ugodnost					.13	
intelekt					.03	
2. Socijalna podrška	.38	.15	.00	5.22**(6,181)	-.04	
3. Zadovoljstvo brakom	.50	.25	.10**	8.61**(7,180)	.35**	(.35**)

*p<.05; **p<.01; R – koeficijent multiple korelacije; R² – ukupni doprinos prediktora objašnjenjanoj varijanci; ΔR² – doprinos pojedine skupine prediktora objašnjenjanoj varijanci; β – β koeficijent u koraku u kojem je varijabla uvedena; (β) – β koeficijent u zadnjem koraku

U Tablici 6. prikazani su rezultati hijerarhijske regresijske analize sa zadovoljstvom roditeljstvom kao kriterijem. Uvođenjem osobina ličnosti objašnjeno je 15% varijance zadovoljstva roditeljstvom. Čini se da je od osobina ličnosti iz Big five modela za zadovoljstvo roditeljstvom najvažnija emocionalna stabilnost koja značajno

doprinosi zadovoljstvu roditeljstvom i nakon uvođenja ostalih varijabli u analizu. Socijalna podrška nije se pokazala prediktivnom za zadovoljstvo roditeljstvom dok je zadovoljstvo brakom, uvedeno u trećem koraku, značajno doprinjelo objašnjenju varijance zadovoljstva roditeljstvom za značajnih 10%. Emocionalna stabilnost značajno doprinosi zadovoljstvu roditeljstvom što se može tumačiti time da su emocionalno stabilniji roditelji skloniji doživljavanju pozitivnih emocija i pozitivnijoj interpretaciji događaja. Smireni i stabilni roditelji rjeđe započinju konflikte, djeci prilaze na pozitivniji način i više su usmjereni na potrebe djeteta u odnosu na emocionalno nestabilnije roditelje. Pored toga, emocionalna stabilnost predstavlja afektivnu dispoziciju koja utječe na količinu i odnos pozitivnog, odnosno negativnog afekta pojedinaca, pa je (in)direktno povezana s procjenom nečijeg zadovoljstva, a time i zadovoljstva roditeljstvom. Očito je i da je bračno zadovoljstvo dobar prediktor zadovoljstva roditeljstvom što ide u prilog ranijim istraživanjima koja su pokazala da majke koje imaju poteškoća u bračnim odnosima imaju općenito narušene odnose s djetetom (Weingarten i sur., 1990.), a time i niže zadovoljstvo roditeljstvom. Pored toga moguće je da roditelji koji su zadovoljni u svojoj roditeljskoj ulozi prenose na određeni način to zadovoljstvo i u druge domene života, pa tako i bračnu, ali i obrnuto. Ako se uzme u obzir ekološka ili sustavna perspektiva proučavanja obitelji prema kojoj se obitelj sastoji od niza podsustava koji su u stalnoj međusobnoj interakciji, onda je logično da funkcioniranje jednog podsustava, npr. podsustava bračnih partnera, utječe na funkcioniranje podsustava roditelj-dijete. Stoga je opravdano zaključiti da su zadovoljstvo brakom i roditeljstvom povezani na način da zadovoljstvo brakom može moderirati zadovoljstvo roditeljstvom, ali i obrnuto. Značajna povezanost zadovoljstva brakom i roditeljstvom govori o postojanju zajedničke podloge ovim facetama zadovoljstva pojedinca, odnosno zadovoljstvu kao trajnijoj i stabilnijoj značajki pojedinca.

Zaključak

Rezultati ovog istraživanja pokazali su da se majke i očevi ne razlikuju u zadovoljstvu i roditeljskoj kompetentnosti što su u praktičnom smislu ohrabrujući podaci jer sugeriraju na pomak od tradicionalnog poimanja najranije skrbi za dijete kao isključivo, ili barem dominantno, majčine zadaće. Kao značajni prediktori roditeljske kompetentnosti izdvojile su se osobine ugodnosti i intelekta pri čemu se roditelji visoko na dimenziji ugodnosti i nisko na dimenziji intelekta procjenjuju kompetentnijima u svojoj roditeljskoj ulozi. Rezultati su pokazali da zadovoljstvu roditeljstvom u dojenačkoj dobi značajno doprinose emocionalna stabilnost kao značajka ličnosti roditelja te zadovoljstvo brakom.

Pri interpretaciji dobivenih rezultata potrebno je navesti i ograničenja provedenog istraživanja koja se odnose na relativno mali broj očeva koji su u njemu sudjelovali, kao i odabir varijabli-prediktora budući da su oni zajedno objasnili relativno skroman postotak varijance doživljaja roditeljstva. Stoga je u narednim istraživanjima potrebno zahvatiti širi dijapazon varijabli, kako osobnih značajki roditelja, tako i varijabli iz obiteljskog konteksta. Pored toga, budući da je opravdano pretpostaviti da značajke djeteta također mogu moderirati doživljaj roditeljstva, u narednim bi istraživanjima trebalo uključiti i značajke djetetova temperamenta.

Rezultati ovog istraživanja, unatoč navedenim ograničenjima, pružaju neke nove spoznaje o doživljaju roditeljstva i imaju praktične implikacije u okviru planiranja intervencijskih i preventivnih programa u svrhu osnaživanja roditeljskih kapaciteta za adekvatno obnašanje roditeljske uloge. Drugim riječima, rezultati istraživanja ukazali su na važnost osvještavanja nekih osobnih značajki roditelja koje im mogu pomoći u kvalitetnijem roditeljstvu, ali i na važnost osnaživanja bračnog odnosa kao potpornog sustava za kvalitetno obnašanje roditeljske uloge i kvalitetno roditeljstvo usmjereno na rast i razvoj.

Literatura

- Alwin, D. F. (1984.). Trends in parental socialization values: Detroit 1958-1983. *American Journal of Sociology*, 90, 359-381.
- Arendell, T. (2000.). Conceiving and investigating motherhood: The decade's scholarship. *Journal of Marriage and the Family*, 62, 1192-1207.
- Belenky, M., Bond, L. i Weinstock, J. (1997.). *A tradition that has no name: Nurturing the development of people, families and communities*. New York: Basic Books.
- Belsky, J. (1984.). The determinants of parenting: A process model. *Child Development*, 55, 83-96.
- Belsky, J. i Barends, N. (2002.). Personality and parenting. U: Bornstein, M. H. (ed.), *Handbook of parenting: Vol. 3: Being and becoming a parent*. Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, str. 415-432.
- Belsky, J., Crnic, K. i Woodworth, S. (1995.). Personality and parenting: Exploring the mediating role of transient mood and daily hassles. *Journal of Personality*, 63, 905-931.
- Belsky, J. i Isabella, R. (1986.). Maternal, infant, and social-contextual determinants of attachment security. U: J. Belsky i R. Isabella (Eds.). *Clinical implications of attachment (41-94)*. Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum.
- Berg-Nielsen, T. S., Vikan, A. i Dahl, A. A. (2002.). Parenting related to child and parental psychopathology: A descriptive review of the literature. *Clinical Child Psychology and Psychiatry*, 7, 4, 529-552.
- Clark, L. A., Kochanska, G. i Ready, R. (2000.). Mothers' personality and its interaction with child temperament as predictors of parenting behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*, 79, 274-285.

- Coleman, P. K. i Karraker, K. H. (1997.). Self-Efficacy and Parenting Quality: Findings and Future Applications. *Developmental Review*, 18, 1, 47-85.
- Cutrona, C. E. i Troutman, B. R. (1986.). Social support, infant temperament, and parenting self-efficacy: A mediational model of postpartum depression. *Child Development*, 57, 1507-1518.
- Čudina-Obradović, M. i Obradović, J. (2003.). Potpora roditeljstvu: izazovi i mogućnosti. *Revija za socijalnu politiku*, 10, 1, 45-68.
- Donenberg, G. i Baker, B. L. (1993.). The impact of young children with externalizing behavior on their families. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 21, 179-198.
- Elek, S. M., Hudson, D. B. i Boufford, C. (2003.). Marital and Parenting Satisfaction and infant care self-efficacy during the transition to parenthood: the effect of infant sex. *Issues in Comprehensive Paediatric Nursing*, 26, 2, 45-57.
- Gibaud-Wallston, J. i Wandersman, L.P. (1978.). Development and utility of the Parenting Sense of Competence Scale. *Proceedings of the 86th Annual Convention of the American Psychological Association, August–September 1978. Toronto, Canada. Washington, DC: American Psychological Association.*
- Goldberg, L. R. (2001.). International Personality Item Pool: a scientific collaboratory for the development of advanced measures of personality traits and other individual differences. <http://ipip.ori.org/ipip>.
- Grusec, J. E., Hastings, P. i Mammone, N. (1994.). Parenting cognitions and relationship schemas. U: J. G. Smetana (Ed.), *Beliefs about parenting: Origins and developmental implications* (str. 5-19). San Francisco: Jossey-Bass.
- Heinicke, C. M. (2002.). Transition to parenthood. U: Bornstein, M. H. (Ed.). *Handbook of parenting: Vol. 3: Being and becoming a parent* (363-389). Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Holden, G. W. (2010.). *Parenting. A Dynamic Perspective*. Sage Publications.
- Hudson, D. B., Elek, S. M. i Fleck, C. M. (2001.). First-time mothers' and fathers' transition to parenthood: infant care self-efficacy, parenting satisfaction and infant sex. *Issues in Comprehensive Pediatric Nursing*, 24, 1, 31-43.
- Isabella, R. A. (1994.). Origins of maternal role satisfaction and its influence upon maternal interactive behavior and infant-mother attachment. *Infant Behavior and Development*, 17, 4, 381-387.
- Jakovljević, D. (2004.). *Nezaposlenost u Hrvatskoj: povezanost socijalne podrške i psihičkog zdravlja*. Neobjavljeni diplomski rad. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Johnston, C. i Mash, E. J. (1989.). A measures of parenting satisfaction and efficacy. *Journal of Clinical Child Psychology*, 18, 167-175.
- Jones, T. L. i Prinz, R. J. (2005.). Potential roles of parental self-efficacy in parent and child adjustment: A review. *Clinical Psychology Review*, 25, 3, 341-363.
- Kardum, I., Gračanin, A. i Hudek – Knežević, J. (2006.). Odnos crta ličnosti i stilova privrženosti s različitim aspektima seksualnosti kod žena i muškaraca. *Psiholozijske teme*, 15, 1, 101-128.
- Klohn, E. C. (1996.). Conceptual analysis and measurement of the construct of ego-resiliency. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70, 1067-1079.
- Kochanska, G., Murray, K. i Coy, K. C. (1997.). Inhibitory control as a contributor to conscience in childhood: From toddler to early school age. *Child Development*, 68, 2, 263-277.

- Kochanska, G., Friesenborg, A. E., Lange, L. A. i Martel, M. M. (2004.). Personality processes and individual differences – Parents' personality and infants' temperament as contributors to their emerging relationship. *Journal of Personality and Social Psychology*, 86, 744-759.
- Kurdek, L. A. (1998.). Prospective predictors of parenting satisfaction for fathers and mothers with young children. *Journal of Family psychology*, 12, 56-65.
- Lacković-Grgin, K. (1994.). *Samopoimanje mladih*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Losoya, S., Callor, S., Rowe, D. i Goldsmith, H. (1997.). Origins of familial similarity in parenting. *Developmental Psychology*, 33, 1012–1023.
- Ljubetić, M. (2007.). *Biti kompetentan roditelj*. Zagreb: Mali profesor.
- Ohan, J. L., Leung, D. W. i Johnston, C. (2000.). The parenting sense of competence scale: Evidence of stable factor structure and validity. *Canadian Journal of Behavioral Science*, 32, 218-251.
- Pećnik, N. (2003.). *Međugeneracijski prijenos zlostavljanja djece*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Priel, B. i Besser, A. (1999.). Vulnerability to postpartum depressive symptomatology: dependency, self-criticism and the moderating role of antenatal attachment. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 18, 240-253.
- Priel, B. i Besser, A. (2000.). Dependency and self-criticism among first-time mothers: The roles of global and specific support. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 19, 437-450.
- Prinzje, P., Stams, G. J. J. M., Deković, M., Reijntjes, A. H. A. i Belsky, J. (2009.). The Relations Between Parents' Big Five Personality Factors and Parenting: A Meta-Analytic Review. *Journal of Personality and Social Psychology*, 97, 2, 351-362.
- Reić Ercegovac, I. (2010.). *Subjektivna dobrobit tijekom tranzicije u roditeljstvo*. Doktorska disertacija. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Roach, A. J., Frazier, L. P. i Bowden, S. R. (1981.). The marital Satisfaction Scale: Development of a Measure for Intervention Research. *Journal of Marriage and the Family*, 43, 537-546.
- Rogers, H. i Matthews, J. (2004.). The parenting sense of competence scale: Investigation of the factor structure, reliability and validity for an Australian sample. *Australian Psychologist*, 39, 1, 88-96.
- Sabatelli, R. M. i Waldron, R. J. (1995.). Measurement issues in the assessment of the experiences of parenthood. *Journal of Marriage and the Family*, 57, 969-980.
- Salonen, A. H., Kaunonen, M., Astedt-Kurki, P., Jarvenpaa, A. L., Isoaho, H. i Tarkka, M. T. (2009.). Parenting Self-efficacy after childbirth. *Journal of Advanced Nursing*, 65,11, 2324-2336.
- Sanders, M. R. i Woolley, M. L. (2005.). The relationship between maternal self-efficacy and parenting practices: implications for parent training. *Child: Care, Health and Development*, 31, 65-73.
- Sevigny, P. R. i Loutzenhiser, L. (2010.). Predictors of parenting self-efficacy in mothers and fathers of toddlers. *Child: Care, Health, Development*, 36, 179-189.
- Simons, R. L., Beaman, J., Conger, R. i Chao, W. (1993.). Childhood experience, conceptions of parenting, and attitudes of spouse as determinants of parental behavior. *Journal of Marriage and the Family*, 55, 91–106.

- Simons, R. L. i Johnson, C. (1996.). The impact of marital and social network support on quality of parenting. U: G. R. Piterce, B. R. Sarason i I. C. Sarason (Eds.). *Handbook of social support and the family* (269-288). New York: Plenum.
- Smith, C. L., Spinrad, T. L., Eisenberg, N., Gaertner, B. M., Popp, T. K. i Maxon, E. (2007.). Maternal Personality: Longitudinal Associations to Parenting Behavior and Maternal Emotional Expressions toward Toddlers. *Parenting: Science and Practice*, 7, 3, 305-329.
- Taylor, R., Roberts, D. i Jacobson, L. (1997.). Stressful life events, psychological well-being, and parenting in African American mothers. *Journal of Family Psychology*, 11, 436-446.
- Teti, D. M. i Gelfand, D. M. (1991.). Behavioral Competence among Mothers of Infants in the First Year: The Mediational Role of Maternal Self-Efficacy. *Child Development*, 62, 5, 918-929.
- Tronick, E., Cohn, J. i Shea, E. (1986.). The transfer of affect between mothers and infants. U: Brazelton, T. i Yogman, M. (eds.), *Affective development in infancy*. New Jersey: Norwood, str. 11-25.
- Van Bakel, H. J. A. i Riksen – Walraven, J. M. (2002.). Parenting and Development of One-Year-Olds: Links with Parental, Contextual and Child Characteristics. *Child Development*, 73, 1, 256-273.
- Wandersman, L., Wandersman, A. i Kahn, S. (1980.). Social support in the transition to parenthood. *Journal of Community Psychology*, 198, 332-342.
- Weingarten, C., Baker, K., Manning, W. i Kutzner, S. (1990.). Married mothers' perceptions of their premature or term infants and the quality of their relationships with their husbands. *Journal of Obstetric, Gynecologic, and Neonatal Nursing*, 19, 64-73.
- Whiteside – Mansell, L., Pope, S. K. i Bradely, R. H. (1996.). Patterns of parenting behavior in young mothers. *Family Relations: Journal of Applied Family and Child Studies*, 45, 273-281.
- Young, M., Karraker, K., Cottrell, L. (2006.). Parenting Self-Efficacy and Satisfaction with Parenting: Relations with Maternal Well-being. *Paper presented at the annual meeting of the XVth Biennial International Conference of Infant Studies*, Kyoto, Japan.
- Zaslow, M., Pedersen, F., Suwalsky, J., Rabinovich, B. i Cain, R. (1986.). Fathering during the infancy period: The implications of the mother's employment role. *Infant Mental Health Journal*, 7, 3, 225-234.
- Zevalkink, J. i Riksen-Walraven, J.M.A. (2001.). Parenting in Indonesia: Inter- and intra-cultural differences in mother's interactions with their young children. *International Journal of Behavioural Development*, 25, 167-175.

Some Predictors of the Parenting Experience in Mothers and Fathers of Toddlers

Summary

The aim of this study was to investigate parenting satisfaction and the subjective competence of mothers and fathers of one child of toddler age and to establish whether positive personality traits, marital satisfaction and the support from the environment contribute to higher parenting satisfaction, or to a higher self-assessment of parent competence. The research comprised 188 parents. The instruments used were: the General Information Questionnaire, the Parenting Sense of Competence Scale, the Big five Personality Questionnaire testing personality traits, the Marital Satisfaction Scale and the Scale of Perceived Social Support. The results have shown no significant difference in parenting satisfaction or parent competence between mothers and fathers. Emotional stability and marital satisfaction could be singled out as significant predictors of parenting satisfaction, whereas characteristics such as comfort and intellect have shown to be predictive of the self-assessment of parenting competence.

Key words: parenting satisfaction, subjective parenting competence, personality traits, marital satisfaction